

ҚОНУНИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ДАР БОРАИ БАҲИСОБГИРИИ МУҲОСИБӢ ВА ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон,
с. 2011, №3, мод. 169; с. 2014, №3, мод. 149; Қонуни ҔТ аз 24.02.2017 с., №1400)

Қонуни мазкур асосҳои ташкилию ҳуқуқӣ, принсипҳо ва қоидаҳои пешбуруди баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисботи молиявиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар қарда, муносибатҳои ин соҳаро танзим менамояд.

БОБИ 1. МУҚАРРАРОТИ УМУМИЙ

Моддаи 1. Мақсади Қонуни мазкур

Мақсади Қонуни мазкур аз таъмини сиёсати ягонаи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ, пешбуруди баҳисобгирии молу мулк, дороиҳо, ўҳдадориҳо ва тартиб додани иттилооти муқоисавӣ ва саҳҳо вобаста ба амалиёти хоҷагидорие мебошад, ки мақомоти давлатӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва дигар ташкилотҳо (минбаъд – ташкилотҳо) барои истифодабарандагон пешниҳод менамоянд.

Моддаи 2. Мағҳумҳои асосии Қонуни мазкур

Дар Қонуни мазкур мағҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

– *баҳисобгирии муҳосибӣ* – низоми ягонаи ҷамъоварӣ, бақайдгирий, ҷамъбости иттилоот дар бораи молу мулк, дороиҳо, ўҳдадориҳо ва сармояи ташкилот, ки аз рӯи шаклҳои муқарраршуда тартиб дода шудаанд;

– *ҳисоби таркибӣ* – баҳисобгирии маълумоти ҷамъбастии баҳисобгирии муҳосибӣ дар бораи намудҳои молу мулк, дороиҳо, ўҳдадориҳо ва амалиёти хоҷагидорӣ аз рӯи нишонаҳои муайянни иқтисодӣ, ки дар ҳисоби таркибии баҳисобгирии муҳосибӣ нишон дода мешаванд;

– *ҳисоби таҳлилӣ* – баҳисобгирие, ки дар ҳисобҳои таҳлилии баҳисобгирии муҳосибӣ бо турӯҳбандии маълумоти муфассал оид ба молу мулк, дороиҳо, ўҳдадориҳо ва муомилоти доҳилиҳоҷагии ҳар қадом ҳисоби таркибӣ дарҷ гардидаанд;

– *нақшаш ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ* – номгӯи ба низом даровардашудаи ҳисобҳои таркибии баҳисобгирии муҳосибӣ;

– *ташкiloti муҳосибӣ* – шахси ҳуқуқие, ки хизматрасониро дар соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ пешниҳод намуда, аъзои ташкiloti касбии муҳосибон мебошад ва дар басти вазифаҳои ҳуд на камтар аз ду муҳосиби касбӣ дорад;

– *муҳосиби касбӣ* – шахси воқеи, ки ихтисос ва сертификати муҳосиби касбӣ дорад;

– *сирри муҳосибӣ* – иттилооти дорои сирри тиҷоратие, ки дар ҳуҷҷатҳои аввалияи баҳисобгирии муҳосибӣ ва феҳристи бақайдгирии муҳосибӣ дарҷ гардидааст;

– *ҳуҷҷатҳои муҳосибӣ* - ҳуҷҷатҳои аввалияи баҳисобгирии муҳосибӣ, сиёсати баҳисобгирий, нақшаш ҳисобҳо, ҳисботи молиявӣ, шартномаҳо ва ҳуҷҷатҳои дигари марбути баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисботи молиявии ташкilotҳо;

– *ташkiloti kасbии муҳосибон* – ташkiloti гайритиҷоратии аккрeditatsияшудаи иттиҳодияи муҳосибон ва (ё) аудиторон, ташkiloti муҳосибӣ ё аудиторӣ;

– *аккрeditatsия* – ҳуқуқи эътирофшудаи ташkiloti касбии муҳосибон, ки дар шакли муқаррарнамудаи мақоми ваколатдори давлатӣ шаҳодатнома дорад;

– *субъектҳои дорои манфиати умум* – ташkilotҳои аҳамияти калони ҷамъиятидошта, ки меъёрҳои муайян намудани аҳамияти онҳоро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд;

– *ҳисботи молиявӣ* – маҷмӯи маълумоте, ки ҳолат ва натиҷаи фаъолияти молиявии ташkilotҳоро дар асоси нишондодҳои баҳисобгирии муҳосибӣ тибқи стандартҳои байналмилалӣ ё миллӣ дар бар мегирад;

- *фехристи баҳисобгирии муҳосибӣ* - тартиби чамъоварӣ, чамъbastкунӣ ва мураттабсозии иттилооте, ки дар хӯҷатҳои баҳисобгирии аввалия ва мавҷуда барои инъикос кардан дар низоми баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ қабул гардидаанд;
- *хӯҷатҳои аввалияи баҳисобгириӣ* – хӯҷатҳои шаҳодатдиҳандай амалиёт ё рӯйдодҳои ба анҷомрасида ё хуқуки ба анҷом расонидани он дар ҳомилҳои коғазӣ ва элекtronӣ, ки дар асоси онҳо баҳисобгирии муҳосибӣ сурат мегирад;
- *сертификати муҳосиби қасбӣ (минбаъд - сертификат)* – хӯҷате, ки дараҷаи таҳассуси қасбии муҳосибро тасдиқ мекунад;
- *амалиёти ҳоҷагидорӣ* – муомила, рӯйдод, шарт ва амалиёте, ки ба ҳолати молиявии ташкилот, натиҷаи фаъолияти молиявии он ё муомилоти маблаг таъсир расонида метавонад;
- *сиёсати баҳисобгириӣ* – принсипҳои дақиқе, ки дар асоси хӯҷатҳои тасдиқнамудаи роҳбарияти ташкилот, маҷмӯи қоидаҳо, усулҳо ва тартиби пешбуруди баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисботи молиявиро тибқи стандартҳои байнамилалӣ ва ё миљӣ муйян менамояд;
- *стандартҳои байнамилалӣ* – стандартҳо ва тафсирҳое, ки Фонди стандартҳои байнамилалии ҳисботи молиявӣ ба нашр расонида, мақоми ваколатдори давлатӣ барои истифода тасдиқ намудааст;
- *стандартҳои миљӣ* – хӯҷатҳои меъерии хуқуқии танзимкунандай баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисботи молиявӣ, ки мақоми ваколатдори давлатӣ тасдиқ намудааст;
- *маҳфуздоранд* – манбаи элекtronии маълумоти ҳисботи молиявӣ дар мақоми ваколатдори давлатӣ, ки барои истифодабарандагон дастрас мебошад;
- *дороиҳо* - захираҳое, ки дар натиҷаи амалиёти пешин таҳти назорати шахсони воқеӣ ва хуқуқӣ қарор дошта, гирифтани нафъи иқтисодӣ аз онҳо дар назар аст;
- *ӯҳдадориҳои муҳосибӣ* - ӯҳдадориҳои шахсони воқеӣ ва хуқуқие, ки аз амалиёти пешин ба вучуд омада, дар натиҷаи танзими он захираи дороиҳои нафъи иқтисодӣ хориҷ мешаванд;
- *сармоя* – ҳиссаи дороиҳои шахсони воқеӣ ва хуқуқие, ки пас аз тарҳ кардани маблағи ҳамаи ӯҳдадориҳо боқӣ мондааст;
- *даромад* – афзоиши манфиати иқтисодии давраи ҳисботӣ дар шакли воридшавӣ ё зиёдшавии дороиҳо ё худ камшавии ӯҳдадориҳо, ки сармояи саҳомии бо ҳиссагузориҳои соҳибмулкон вобастаро афзун мегардонад;
- *харочот* – камшавии манфиати иқтисодӣ дар давраи ҳисботӣ дар шакли хориҷшавӣ ё камшавии дороиҳо ё худ зиёдшавии ӯҳдадориҳо, ки ба камшавии сармояи саҳомии бо ҳиссагузориҳои соҳибмулкон новобаста оварда мерасонад;
- *мақоми ваколатдори давлатӣ* – мақоми марказии ҳокимияти иҷроия, ки фаъолияти соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявиро ба танзим медарорад.

Моддаи 3. Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ

Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъерии хуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои хуқуқии байнамилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, иборат мебошад. (ҚЧТ аз 24.02.17 с., №1400)

Моддаи 4. Доираи амали Қонуни мазкур

1. Қонуни мазкур нисбати ҳамаи ташкилотҳо, сарфи назар аз шаклҳои ташкилию хуқуқиашон, инчунин нисбати ташкилотҳои хориҷӣ, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият менамоянд татбиқ мегардад, агар санадҳои хуқуқии байнамилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, тартиби дигареро пешбинӣ накарда бошанд.

2. Соҳибкорони инфиридорӣ, ки бе таъсиси шахси хуқуқӣ ба фаъолияти соҳибкорӣ машғуланд, пешбуруди ҳисоби даромад ва харочотро бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории андози Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ менамоянд.

БОБИ 2. ВАЗИФАҲО ВА НИЗОМИ БАҲИСОБГИРИИ МУҲОСИБӢ ВА ҲИСБОТИ МОЛИЯВӢ

Моддаи 5. Вазифаҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ

Вазифаҳои асосии баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ таъмин намудани шахсони манфиатдор бо иттилооти пурра ва дақиқ оид ба ҳолати молиявӣ, натиҷаи фаъолият ва тағиироти вазъи молиявии ташкилотҳо мебошад.

Моддаи 6. Низоми баҳисобгирии муҳосибӣ

1. Низоми баҳисобгирии муҳосибӣ низоми батанзимдарорӣ, бақайдгирий ва ҷамъбасти иттилоот оид ба амалиёт ва рӯйдодҳои ташкилотҳо мебошад, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст.

2. Амалиёт ва рӯйдодҳои дар низоми баҳисобгирии муҳосибӣ инъикосёфта, дар асоси талаботи зерин амалӣ карда мешаванд:

- навиштаҷоти комилан мувофиқи муҳосибӣ бо ҳүҷҷатҳои аслии аввалия ва инъикоси ҳамаи амалиёту рӯйдодҳо дар навиштаҷоти муҳосибӣ;

- бақайдгирии муттасил ва саривақтии амалиёту рӯйдодҳо;

- мутобиқсозии ҳисоби таркибӣ бо ҳисоби таҳдилӣ ба санаи якуми ҳар моҳ.

3. Амалиёт ва рӯйдодҳо дар ҳисобҳои таркибӣ бо усули сабти дутарафа дар асоси нақшай ҳисоби баҳисобгирии муҳосибии ташкилотҳо мутобиқ ба талаботе, ки мақоми ваколатдори давлатӣ муқаррар намудааст, инъикос карда мешаванд.

Моддаи 7. Принципҳо ва тавсифи сифатҳои асосии баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ

1. Принципҳои баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисботи молиявӣ муттасил ҳисоб кардан ва ба ҳисоб гирифтган мебошад.

2. Асоси тавсифи сифатии ҳисботи молиявӣ возех, бамаврид, боэътиномад ва муқоисашаванда будан аст.

Моддаи 8. Салоҳияти мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ

1. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

2. Мақоми ваколатдори давлатӣ салоҳиятҳои зеринро дорад:

- сиёсати давлатиро дар соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ татбиқ менамояд, роҳбарии умумии методологиро ба зимма дорад ва аккредитатсияи ташкилотҳои касбии муҳосибонро меузаронад;

- қоидаҳои аккредитатсияи ташкилотҳои касбии муҳосибонро таҳсия ва тасдиқ менамояд; (**ҚЧТ** аз 24.02.17 с., №1400)

- Шӯрои машваратиро ҳамчун мақоми эксперти дар соҳаи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ таъсис дода, дар мувофиқа бо Бонки миллии Тоҷикистон Низомнома ва ҳайати шахсии онро тасдиқ менамояд;

- дар асоси барномаҳои байнамилалӣ ба номзадҳо сертификати муҳосиби касбӣ ва ба ташкилотҳо бошад, сертификати барномаи электронии баҳисобгирии муҳосибиро тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон медиҳад. Тартиби додани сертификат ва шартҳои сертификатсияи муҳосибони касбӣ, барномаи электронии баҳисобгирии муҳосибӣ, инчунин мӯҳлати эътибор пайдо кардан ва беэътибор донистани онҳоро муайян менамояд;

- ҳүҷҷатҳои меъёри оид ба масъалаҳои танзими баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявиро дар мувофиқа бо мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи омор қабул менамояд, ки ичрои онҳо барои ҳамаи ташкилотҳои дар Ҷумҳурии Тоҷикистон амалқунанда ҳатмӣ мебошад;

- ба ҳамаи шахсони манфиатдор, аз ҷумла ба аҳолӣ маълумотеро, ки дар маҳфузгоҳ мавҷуд аст, пешниҳод менамояд;

- салоҳиятҳои дигари бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишударо ичро менамояд.

Моддаи 9. Ташкили баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ

1. Шахсони воқеј ва ҳуқуқӣ барои ташкили баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ оид ба риояи талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди ичрои амалиёти хочагидорӣ масъул мебошанд.

2. Роҳбарони ташкилотҳо вобаста ба ҳаҷми кори баҳисобгирий вазифадоранд:

- хизматрасонии муҳосибиро ҳамчун сохтори таркибӣ, ки ба он сармуҳосиб (муҳосиб) роҳбарӣ мекунад, таъсис диханд;

- дар басти вазифаҳо вазифаи муҳосибиро ҷорӣ намоянд;

- дар асоси шартнома баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисботи молиявиро ба муҳосиботи марказӣ, ташкилоти муҳосибӣ ё ба муҳосиби касбӣ супоранд;

- баҳисобгирии муҳосибиро ҳангоми зарурат шаҳсан ба зимма гиранд.

3. Сиёсати баҳисобгирий принсипҳои мушаххас, низомнома, қоидаҳо ва таҷрибаи анҷӯхтаи ташкилотҳоро ҷиҳати баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисботи молиявӣ тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, стандартҳои байналмилалӣ, миллӣ ва нақшҳои ҳисоби баҳисобгирии муҳосибӣ вобаста ба талабот ва хусусиятҳои фаъолияташон дар бар мегирад.

4. Сиёсати баҳисобгирии ташкилот бо қарори роҳбари аввали ташкилот ё шаҳси масъули ҳолати баҳисобгирии муҳосибӣ тасдиқ карда мешавад.

5. Ҳамзамон инҳо тасдиқ карда мешаванд:

- нақшай кории ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ;

- шаклҳои ҳуҷҷатҳои аввалии баҳисобгирий барои барасмиятдарории амалиёти хочагидорӣ ва ҳисботи дохиилии муҳосибӣ;

- тартиби гузаронидани барӯйхаттирий ва усуљои нархгузории молу мулк, дороиҳо ва ўҳдадориҳо;

- тартиби гардиши ҳуҷҷатҳо ва коркарди иттилооти баҳисобгирий;

- тартиби назорати амалиёти хочагидорӣ ва инҷунин дигар қарорҳои барои ташкили баҳисобгирии муҳосибӣ зарур.

6. Сиёсати баҳисобгирий дар ташкилот ба таври мунтазам ҳар сол татбиқ карда мешавад. Сиёсати баҳисобгирий метавонад дар ҳолатҳои тағиӣр ёфтани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ё санадҳои меъёрии мақомоте, ки баҳисобгирии муҳосибирио ба танзим медароранд, аз ҷониби ташкилот таҳия гардидани тартиби нави баҳисобгирии муҳосибӣ ё дар ҳолати куллан тағиӣр ёфтани шароити фаъолияти онҳо тағиӣр ёбад.

Моддаи 10. Талаботи асосӣ ҷиҳати баҳисобгирии муҳосибӣ ва тартиб додани ҳисботи молиявӣ

1. Баҳисобгирии муҳосибии молу мулк, дороиҳо, ўҳдадориҳо ва амалиёти хочагидории ташкилотҳо бо пули миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

2. Молу мулк, дороиҳо ва ўҳдадориҳо, ки моликияти ташкилот ба ҳисоб мераванд, аз молу мулки шахсони дигари ҳуқуқии ҳайати ин ташкилот алоҳида ба ҳисоб гирифта мешаванд.

3. Баҳисобгирии муҳосибирио ташкилот ба таври доимӣ аз лаҳзаи ба сифати шаҳси ҳуқуқӣ ба қайд гирифта шуданаш амалӣ менамояд.

4. Ташкилот баҳисобгирии муҳосибии молу мулк, дороиҳо, ўҳдадориҳо ва амалиёти хочагидориро бо усули сабти дутарафаи ба ҳам алоқаманди ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ амалӣ менамояд.

5. Маълумоти баҳисобгирии таҳлилӣ ба муомилот ва бақияи ҳисобҳои баҳисобгирии таркибӣ мувофиқат менамояд.

6. Тамоми амалиёти хочагидорӣ ва натиҷаҳои барӯйхаттирий бе истисно дар ҳисобҳои баҳисобгирии муҳосибӣ саривакт ва пурра ба қайд гирифта мешаванд.

7. Субъектҳои дорои манфиати умум вазифадоранд, ки баҳисобгирии муҳосибӣ, ҳисботи молиявиро мутобиқи стандартҳои байналмилалӣ ва Қонуни мазкур амалӣ намоянд.

8. Роҳбарони субъектҳои дорои манфиати умум вазифадоранд, ки хизматрасонии доимоамалкунаңдаи аудити дохилиро таъсис диханд.

9. Ташкилотҳо, ба истиснои субъектҳои дорои манфиати умум, вазифадоранд, ки баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявиро мутобиқи стандартҳои миллӣ ё байналмилалии эътироғнамуудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ намоянд. (**ҚҶТ аз 24.02.17 с., №1400**)

10. Барои ташкилотҳои ҳурде, ки низоми анҷӯзбандии соддакардашударо истифода мебаранд, усули соддакардашудаи ҳисбот ва баҳисобгирии муҳосибӣ муқаррар карда мешавад.

Моддаи 11. Роҳбари хизматрасонии муҳосибӣ

1. Роҳбари хизматрасонии муҳосибӣ (минбаъд-сармуҳосиб) сармуҳосиби ташкилот ва ё дигар шахси мансабдоре мебошад, ки ў бевосита ба роҳбари ташкилот итоат намуда, барои ташкили баҳисобирии муҳосибӣ, сари вакт ва пурра пешниҳод кардани хисботи молиявӣ масъул мебошад.

2. Ба вазифаи сармуҳосиби дастгоҳи мақомоти марказии иҷроияи ҳокимиюти давлатӣ, ташкилотҳои давлатӣ, молиявӣ ва саҳомие, ки аз нисф зиёди сармояи оинномавии онҳо ҳиссаи давлат мебошад, шахсоне таъин карда мешаванд, ки:

- таҳсилоти олии иқтисодӣ дошта бошанд;
- собиқаи кории қасбиашон аз 5 сол кам набошад

3. Ба вазифаи сармуҳосиби субъектҳои дорои манфиати умум шахсоне таъин карда мешаванд, ки сертификати муҳосиби қасбӣ дошта бошанд.

4. Сармуҳосиби бонкҳо, ташкилотҳои қарзӣ ва молиявии хурд бояд ба талаботи муқаррарнамудаи Бонки миллии Тоҷикистон ҷавобгӯ бошанд.

5. Сармуҳосиб мутобиқати амалиёти ҳочагидориро бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва назоратро ба муомилоти молу мулк, дороихо ва иҷрои ӯҳдадориҳо таъмин менамояд.

6. Талаби сармуҳосиб дар бораи ба расмият даровардани амалиёти ҳочагидорӣ, пешниҳоди ҳуҷҷатҳои лозимӣ ва маълумоти муҳосиботӣ барои ҳамаи кормандони ташкилот ҳатмӣ мебошад.

7. Ҳуҷҷатҳои пули ҳисобу китоб, ӯҳдадориҳои молиявӣ ва қарзӣ бе имзои сармуҳосиб эътибор надоранд ва барои иҷро қабул карда намешаванд.

8. Шахси масъули моддии ташкилот бо мувофиқаи сармуҳосиб ба вазифа таъин ва аз вазифа озод карда, аз як ҷой ба ҷойи дигар гузаронида мешавад.

9. Дар сурати вучуд доштани ихтилоғи ақидаҳо миёни роҳбари ташкилот ва сармуҳосиб дар мавриди иҷрои баъзе амалиёти ҳочагидорӣ ҳуҷҷатҳо танҳо дар сурати супориши ҳаттии роҳбари аввали ташкилот, ки ў барои оқибати иҷрои чунин амалиёт пурра масъул аст, барои иҷро қабул карда мешаванд.

10. Ҳангоми аз вазифа озод кардани сармуҳосиб ҳуҷҷатҳо ба сармуҳосиби навтаъингашта (дар сурати набудани ў - ба корманди бо қарори даҳлор таъиншуда) супурда, дар раванди он ҳолати баҳисобирии муҳосибӣ, боэътиномии маълумоти ҳисоботӣ аз ҷониби комиссияи таъсисгардида санҷида, санади даҳлор тартиб дода мешавад, ки онро роҳбари аввали ташкилот тасдиқ мекунад.

11. Ҳуқуқ, ӯҳдадориҳо ва масъулияти сармуҳосиб тибқи *Дастурмали намунавии мансабии сармуҳосиб*, ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда шудааст, муайян карда мешаванд. (**ҚЧТ аз 14.03.14 с., №1074**)

Моддаи 12. Ҳуҷҷатҳои аввалии баҳисобирий

1. Тамоми амалиёти ҳочагидорӣ, ки ташкилот онро анҷом медиҳад, бояд бо ҳуҷҷатҳои даҳлор ба расмият дароварда шаванд. Ин ҳуҷҷатҳо ҳуҷҷатҳои аввалии баҳисобирий буда, дар асоси онҳо баҳисобирии муҳосибӣ сурат мегирад.

2. Ҳуҷҷатҳои аввалии баҳисобирий ба шарте қабул карда мешаванд, ки онҳо аз рӯи шакли тасдиқкардаи мақоми ваколатдори давлатӣ тартиб дода шуда, маълумоти ҳатмии зеринро дар баргирифта бошанд:

- номгӯи ҳуҷҷат;
- рақами ҳуҷҷат;
- санаи тартиб додани ҳуҷҷат;
- номи ташкилот, ки аз номи он ҳуҷҷат тартиб дода шудааст;
- мундариҷаи амалиёти ҳочагидорӣ ё рӯйдод;
- воҳиди ҷенаки амалиёти ҳочагидорӣ ё рӯйдод;
- чекҳои мошинаҳои ҳазинавӣ- назоратии дорои хотираи фискалӣ;
- насад, ном ва номи падар, мансаби шахсоне, ки барои анҷом додани амалиёти ҳочагидорӣ ва дурустии барасмиятдарории онҳо масъул мебошанд ва имзои шахсии онҳо;
- рақами мушаххаси андозсупоранд.

3. Рӯйхати шахсонеро, ки ҳуқуқи имзо кардани ҳуҷҷати аввалии баҳисобириро доранд, роҳбари аввали ташкилот дар мувофиқа бо сармуҳосиб тасдиқ мекунад.

4. Ҳуҷҷатҳо, ки дар онҳо амалиёти ҳочагидорӣ бо маблағ ба расмият дароварда мешавад, аз тарафи роҳбари аввали ташкилот, сармуҳосиб ё шахси ваколатдори онҳо имзо карда мешаванд.

5. Ҳуҷҷатҳои аввалии баҳисобирий аз лаҳзаи анҷом ёфтани амалиёти ҳочагидорӣ тартиб дода мешаванд.

6. Шахсоне, ки хүччатҳои аввалияни баҳисобгириро тартиб дода, имзо кардаанд, онҳоро сари вақт ва хушсифат ба расмият медароранд ва барои инъикос намудан дар хүччатҳои баҳисобгирии мухосибӣ дар мӯҳлати муқарраршуда супорида, дурустии маълумоти дар онҳо дарҷёфттаро таъмин менамоянд.

7. Даровардани ислоҳ дар хүччатҳои хазинавӣ ва бонкӣ манъ аст. Дар дигар хүччатҳои аввалияни баҳисобгирий танҳо дар мувофиқа бо иштирокчиёни амалиёти хоҷагидорӣ ислоҳ дароварда мешавад ва ин ислоҳи даровардашуда бо имзои шахсоне, ки ин хүччатҳоро имзо кардаанд, бо нишон додани санаи даровардани ислоҳ тасдиқ карда мешавад.

8. Барои амалий намудани назорат ва батартибдарории маълумот оид ба амалиёти хоҷагидорӣ дар асоси хүччатҳои аввалияни баҳисобгирий хүччатҳои ҷамъбастии баҳисобтирий тартиб дода мешаванд.

9. Хүччатҳои аввалияни ҷамъбастии баҳисобгирии мухосибӣ дар ҳомилҳои коғазӣ ва электронӣ тартиб дода мешаванд.

10. Хүччатҳои аввалияни мухосибӣ дар асоси қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон мусодира карда мешаванд.

11. Сармуҳосиб ё шахси мансабдори дигари ташкилот ҳуқуқ доранд дар ҳузури шахсоне, ки ин хүччатҳоро мусодира мекунанд, аз хүччатҳо нусха бардоранд.

Моддаи 13. Ташкилоти касбии мухосибон

1. Ташкилоти касбии мухосибон тибқи оиннома, шартҳо ва қоидаҳои сертификатсия ва аккредитатсия амал намуда, баҳисобгирии мухосибиро пеш мебарад.

2. Сохтор ва мақоми идоракуни ташкилоти мухосибони касбиро оинномаи он мутобиқи қоидаҳои аккредитатсия муайян менамояд.

3. Ташкилоти касбии мухосибон ҳуқуқ дорад:

- дар таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ оид ба масъалаҳои баҳисобгирии мухосибӣ ва ҳисботи молиявӣ иштирок намояд;
- таҷрибаи пешқадамро дар соҳаи баҳисобгирии мухосибӣ ва ҳисботи молиявӣ ҷамъбасту таҳлил кунад ва такмил дихад.

4. Ташкилоти касбии мухосибон ўҳдадор аст:

- қоидаҳои аккредитатсияро риоя намояд;
- ба мақоми ваколатдори давлатӣ ҳисбототро оид ба фаъолияти худ бо тартиби муқарраршуда пешниҳод намояд.

5. Талабот нисбат ба ташкилоти касбии мухосибон инҳоянд:

- ба ҳайати ташкилоти касбии мухосибон бояд мутахассисоне қабул карда шаванд, ки дар соҳаи баҳисобгирии мухосибӣ ё аудит ақаллан ду сол таҷрибаи корӣ дошта бошанд;
- риояи Кодекси одоби мухосиби касбӣ ва таҷрибаи байналмилӣ барои ҳамаи аъзои ташкилоти касбии мухосибон ҳатмӣ мебошад;
- низоми таҳассусии аъзои ташкилот ба қоида ва шартҳои сертификатсия ҳатман мутобиқ бошад.

Моддаи 14. Феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ

1. Феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ бо мақсади сари вақт танзим намудан ва андӯхтани иттилооти дар хүччатҳои аввалияни баҳисобгирий қабулгашта барои инъикос кардан дар ҳисбҳои баҳисобгирии мухосибӣ ва ҳисботи молиявӣ пешбинӣ шудааст.

2. Феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ дар шакли китоби маҳсус дар варақаҳои алоҳида ва дигар ҳомилҳои электронӣ сабт мешавад.

3. Амалиёти хоҷагидорӣ дар феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ муттасил ва мутобиқи ҳисбҳои даҳлдори баҳисобгирии мухосибӣ гурӯҳбандӣ карда мешаванд.

4. Инъикоси дурусти амалиёти хоҷагидориро дар феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ шахсоне, ки онро тартиб дода, имзо кардаанд, таъмин менамоянд.

5. Зимни нигоҳдории феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ он аз гайриқонунӣ ислоҳ даровардан ҳифз карда мешавад. Ислоҳи хатоҳо дар феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ асоснок карда, бо имзои шахсе, ки ин ислоҳро даровардааст, бо нишон додани санаи даровардани ислоҳ тасдиқ карда мешавад.

6. Мундариҷаи феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ ва ҳисботи мухосибии дохилий сирри тиҷоратӣ ҳисбода мешавад.

7. Шахсоне, ки барои гирифтани иттилоот аз феҳристи баҳисобгирии мухосибӣ ва ҳисботи мухосибии дохилий иҷозат доранд, вазифадоранд, ки сирри тиҷоратии онро нигоҳ доранд.

Моддаи 15. Баҳисобигирии молу мулк, дороиҳо ва ўҳдадориҳо

1. Молу мулк, дороиҳо ва ўҳдадориҳо барои инъикос намудани онҳо дар ҳисобҳои баҳисобигирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ аз тарафи ташкилот ба китоби ворида сабт карда мешаванд.

2. Молу мулк ва дороиҳои воридшуда ба китоби ворида бо тартиби зерин сабт карда мешаванд:

- молу мулки харидашуда - бо роҳи ҷамъ кардан ҳароҷоти воқеӣ;

- молу мулки ба тарзи ройгон гирифташуда - бо арзиши бозорӣ дар рӯзи ба китоби ворида сабт шудани он;

- молу мулки дар ҳуди ташкилот истеҳсолшуда - бо арзиши аслии он.

3. Истеҳлоқи воситаҳои асосӣ ва дороиҳои гайримоддӣ новобаста ба натиҷаҳои фаъолияти ҳочагӣ дар давраи ҳисботӣ ба ҳисоб гирифта мешаванд.

4. Тартиби дигари даромад намудани молу мулк, аз ҷумла бо роҳи захиракунонӣ, дар ҳолатҳое иҷозат дода мешавад, ки санадҳои меъёри мақоми ваколатдори давлатӣ пешбинӣ карда бошанд.

5. Баҳисобигирии муҳосибии ҳисобҳои асъории ташкилотҳо ва амалиёт бо асъори ҳориҷӣ ва миллӣ дар асоси ҳисоби асъори ҳориҷӣ бо қурби мубодилавии Бонки миллии Тоҷикистон дар рӯзи гузаронидани амалиёт амалӣ мегардад.

Моддаи 16. Барӯйхатгирии молу мулк, дороиҳо ва ўҳдадориҳо

1. Барои таъмини боэътиимидаи маълумоти баҳисобигирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ ташкилотҳо ўҳдадоранд, ки молу мулк, дороиҳо ва ўҳдадориҳоюнро ба рӯйхат гиранд. Дар асоси он мавҷудияти ин молу мулк, ҳолат ва нархгузории онҳо санҷида, бо ҳучҷатҳо тасдиқ карда мешаванд.

2. Тартиб ва мӯҳлати барӯйхатгирии молу мулк, дороиҳо ва ўҳдадориҳоро роҳбари ташкилот муайян мекунад, ба истиснои ҳолатҳое, ки барӯйхатгирӣ ҳатмӣ мебошад.

3. Дар ҳолатҳои зерин барӯйхатгирӣ ҳатмӣ мебошад:

- ҳангоми супурдани молу мулк ба иҷора ва ҳариду фурӯш;

- пеш аз тартиб додани ҳисботи солонаи муҳосибӣ;

- ҳангоми дигар шудани шахсони масъули моддӣ;

- ҳангоми ошкор гардидан ҳолати дуздӣ, сунистифода ва ё ҳароб кардан молу мулк;

- ҳангоми оғатҳои табии, сӯхтор ва ё ҳолатҳои дигари фавқулодда;

- ҳангоми азнаташкилдидҳӣ, чудо кардан ё барҳамдидҳии ташкилот;

- дар ҳолатҳои дигари пешбининамудаи қонунгузорӣ.

4. Ҳангоми барӯйхатгирӣ фарқи муайяншудаи байнӣ мавҷудияти воқеии молу мулк, дороиҳо ва нишондиҳандаҳои баҳисобигирии муҳосибӣ дар ҳисобҳои баҳисобигирии муҳосибӣ аз рӯи тартиби зерин инъикос карда мешавад:

- молу мулк ва дороиҳои зиёдатӣ дар китоби ворида навишта шуда, маблағи даҳлдор ба натиҷаҳои молиявии ташкилот гузаронида мешаванд;

- камомади молу мулк ва дороиҳо, вайроншавии он дар ҳудуди меъёри камшавии табии аз ҳисоби истеҳсолот ё муомилот ва дар сурати зиёда аз меъёр будан аз ҳисоби шаҳси гунаҳкор ҷуброн карда мешавад. Агар шахсони гунаҳкор муайян нашуда бошанд ё ки суд рӯёнидани товони зиёро аз ҳисоби онҳо рад намояд, пас камомади молу мулк, дороиҳо ва молу мулки вайроншуда аз натиҷаи молиявии ташкилот аз ҳисоб бароварда мешавад.

5. Ҳангоми ошкор гардидан дуздӣ, камомад, қасдан нобуд ё ҳароб намудани арзишҳои моддӣ, товони зиён аз ҳисоби шаҳси гунаҳкор ситонида мешавад.

Моддаи 17. Таркиби ҳисботи муҳосибӣ

1. Таркиби ҳисботи муҳосибӣ оид ба баҳодиҳии ҳолати молиявӣ аз молу мулк, дороиҳо, ўҳдадориҳо ва сармояи иборат мебошад.

2. Ҳамаи ташкилотҳо вазифадоранд, ки дар асоси маълумотҳои ҳисоби таркибӣ ва ҳисоби таҳдилӣ ҳисботи муҳосибиро тартиб дидҳанд.

3. Таркиб ва ҳаҷми ҳисботи муҳосибиро барои ташкилотҳои мақоми ваколатдори давлатӣ муқаррар менамояд.

4. Ба ташкилотҳои нашрия дар матбааҳо зиёд кардан, тайёр намудан ва ба фурӯш баровардани варақаҳо ва шаклҳои ҳисоботи муҳосибӣ ва молиявӣ бе иҷозати хаттии мақоми ваколатдори давлатӣ манъ аст

Моддаи 18. Соли ҳисоботӣ

1. Барои ҳамаи ташкилотҳо соли ҳисоботӣ барои ҳисоботи молиявӣ аз 1 январ то 31 декабр шуморида мешавад.

2. Барои ташкилотҳои азнаташкилшуда соли аввали ҳисоботӣ давраи аз рӯзи бақайдигирии давлатӣ то 31 декабр шуморида мешавад.

3. Ҳисоботи ҳармоҳа ва семоҳа фосилавӣ буда, бо ҷамъбастӣ афзоишӣ аз аввали соли ҳисоботӣ тартиб дода мешавад.

Моддаи 19. Тартиб ва мӯҳлати пешниҳод кардани ҳисоботи муҳосибӣ

1. Ҳамаи ташкилотҳо (ба истиснои ташкилотҳои буҷетӣ) ҳисоботи солонаи муҳосибиро мутобики ҳуҷҷатҳои таъсисӣ ба муассисон ё соҳибони молу мулк пешниҳод менамоянӣ.

2. Вазорату идораҳо ҳисоботи ҷамъбастии муҳосибии семоҳа ва солонаро ба мақоми ваколатдори давлатӣ дар мӯҳлатҳои муқарраркарда месупоранд.

3. Мақомоти дигари ҳокимияти давлатӣ, бонкҳо ва дигар истифодабарандагон ҳисоботи муҳосибиро мутобики қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод менамоянӣ.

4. Ташкилотҳои буҷетӣ ҳисоботи ҳармоҳа, семоҳа ва солонаи муҳосибиро ба мақоми болоӣ дар мӯҳлатҳои муқарраркардаи онҳо месупоранд.

Моддаи 20. Нигоҳдории ҳуҷҷатҳои баҳисобигирии муҳосибӣ

1. Ташкилотҳо вазифадоранд, ки ҳуҷҷатҳои аввалияи баҳисобигирии муҳосибӣ, ҳисоботи молиявӣ ва феҳристи баҳисобигирии муҳосибиро дар ҳомилҳои коғазӣ ва ё элекtronӣ дар мӯҳлатҳои муқаррарномудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон нигоҳ доранд.

2. Барои ташкили нигаҳдории баҳисобигирӣ, феҳристи баҳисобигирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ роҳбар ва сармуҳосиби ташкилот масъул мебошанд.

Моддаи 21. Сирри муҳосибӣ

1. Маълумоти ҳуҷҷатҳои аввалия ва феҳристи баҳисобигирии муҳосибӣ сирри тиҷоратӣ ба ҳисоб рафта, онро таҳо шахсоне, ки иҷозати роҳбари аввали ташкилотро доранд ва шахсони мансабдори мақомоти давлатӣ тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дастрас карда метавонанд.

2. Шахсоне, ки ба сирри тиҷоратӣ дастрасӣ доранд, барои ошкор сохтани он тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгар мебошанд.

БОБИ 3. ҲИСОБОТИ МОЛИЯВӢ

Моддаи 22. Ҳисоботи молиявӣ

1. Ҳисоботи молиявӣ маълумотро дар бораи ҳолати молиявӣ, натиҷаи фаъолият ва тағиироти вазъи молиявии ташкилотҳо, ки мутобики стандартҳои байналмилалӣ ва ё миллӣ тайёр карда шудаанд, дар бар мегирад. Ташкилотҳо ӯҳдадоранд, ки барои ҳар як давраи ҳисоботи солонаи молиявӣ ва фосилавиро мутобиқ ба стандартҳои байналмилалӣ ё миллӣ тартиб диханд.

2. Қоидаҳои тартиб додани ҳисоботи молиявӣ ва талаботи иловагӣ ба он тибқи стандартҳои байналмилалӣ ё миллӣ ва талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи баҳисобигирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ муқаррар карда мешаванд.

3. Ҳаҷм, шакл ва тартиби тайёр намудани ҳисоботи молиявии субъектҳои дорои манфиати умум, ба истиснои ташкилотҳо, ки дар қисми 4 моддаи мазкур пешбинӣ гардидаанд, тибқи стандартҳои байналмилалӣ ва Қонуни мазкур муайян карда мешаванд.

4. Ҳаҷм, шакл ва тартиби тайёр намудани ҳисоботи молиявии бонкҳо, ташкилотҳои қарзӣ ва молиявии хурдро Бонки миллии Тоҷикистон муайян менамояд.

5. Ҳисоботи молиявиро роҳбари аввали ташкилот ва сармуҳосиб имзо мекунанд.

Моддаи 23. Пешниҳоди ҳисоботи молиявӣ

1. Ҳисоботи молиявӣ бо пули миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиб дода мешавад.

2. Ташкилот ҳисоботи молиявиро ба муассис тибқи ҳӯҷҷатҳои таъсисӣ ва мақоми ваколатдори давлатии соҳаи омор дар ҷои қайди давлатӣ пешниҳод менамояд.

3. Ҷамъиятҳои саҳомӣ ва дигар ташкилотҳо, ки ҳисоботи молиявиро тибқи стандартҳои байналмилалӣ тартиб медиҳанд, вазифадоранд ҳисоботи молиявии солонаро бо хулосаи аудиторӣ бо тартиб ва дар мӯҳлати муқаррарнамудаи мақоми ваколатдори давлатӣ ба маҳфуздоранд пешниҳод намоянд.

4. Ташкилотҳо ҳисоботи молиявиро то 30 апрели соли баъд аз соли ҳисботӣ пешниҳод менамоянд.

Моддаи 24. Нашри ҳисоботи молиявӣ

Ҷамъиятҳои саҳомӣ, бонкҳо ва дигар ташкилотҳои қарздиҳӣ, сӯғуртавӣ, биржаҳо, Агентии давлатии сӯғуртаи иҷтимоӣ ва нафақа, фондҳои сармоягузорӣ ва дигар фондҳо, ки аз ҳисоби маблағҳои шаҳсӣ, ҷамъиятий ва давлатӣ ташкил шудаанд, вазифадоранд ҳисоботи солонаи молиявиро дар мӯҳлати на дертар аз 1 июни соли баъд аз соли ҳисботӣ аз ҳисоби худашон дар воситаҳои ахбори омма нашр намоянд.

БОБИ 4.

ТАНЗИМ ВА НАЗОРАТИ НИЗОМИ БАҲИСОБИРИИ МУҲОСИБӢ ВА ҲИСБОТИ МОЛИЯВӢ

Моддаи 25. Танзими баҳисобирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ

1. Баҳисобирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ аз тарафи мақоми ваколатдори давлатӣ ба танзим дароварда мешавад.

2. Танзими давлатии низоми баҳисобирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявии бонкҳо, ташкилотҳои қарздиҳӣ ва молиявии хурд аз тарафи Бонки миллии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

Моддаи 26. Назорат дар соҳаи баҳисобирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ

1. Назорат дар соҳаи баҳисобирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ дар шакли санҷиш гузаронида мешавад.

2. Санҷиш дар соҳаи баҳисобирии муҳосибӣ ва ҳисботи молиявӣ тибқи Қонуни мазкур ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи санҷиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» гузаронида мешавад.

БОБИ 5.

МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

Моддаи 27. Ҷавобгарӣ барои риоя накардани Қонуни мазкур

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои риоя накардани Қонуни мазкур тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Моддаи 28. Дар бораи аз эътибор соқит намудани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобирии муҳосибӣ»

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 14 майи соли 1999 «Дар бораи баҳисобирии муҳосибӣ» (Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1999, №5, мод. 63; с. 2006, №11, мод. 473) аз эътибор соқит дониста шавад.

Моддаи 29. Тартиби мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур

Қонуни мазкур пас аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

**Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Эмомалӣ Раҳмон

ш. Душанбе
25 марта соли 2011,
№ 702